

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Ваня Куздова Банабакова

в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни
науки“,

професионално направление 3.7. „Администрация и управление“,
научна специалност „Организация и управление извън сферата на
материалното производство (сигурност и отбрана)“,

Национален военен университет „Васил Левски“,

гр. Велико Търново

на дисертационен труд с автор

Николай Тодоров Здравков

**НА ТЕМА: Управленски финансов анализ при дистрибуцията на
застрахователните продукти и услуги в условията на динамична
регулация**

представен за придобиване на образователно-научна степен „Доктор“

(по икономика) по научна специалност

„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Основание за написване на становището: Заповед на Ректора на СА „Д. А. Ценов“,
Свищов № 566/20.07.2020 г. за назначаване на научно жури и Протокол № 1 от
31.07.2020 г. от първото заседание на научното жури

2020 г.

I. Общо представяне на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд изследва актуална за съвременните динамично променящи се икономически и социални условия научна проблематика, свързана управленско финансовите аспекти на дистрибуцията на застрахователни продукти и услуги.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 178 страници и включва, въведение, три глави, заключение и списък на използваната литература. В дисертационния труд са представени 34 таблици и 15 фигури.

Изпозвани са 81 литературни източника.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Актуалността и значимостта на темата на дисертационния труд и самата разработка се определят от следните важни явления и тенденции: застраховането е консервативна и бавно променяща се стопанска сфера на дейност, в която иновациите се прилагат бавно; при застраховането, обаче рисковете могат да бъдат големи и в тази насока управлението на риска, особено във финансов аспект, и разпределянето на риска между субектите е изключително важно; основна дейност в застрахователния бизнес е застрахователното посредничество, тъй като застрахователният пазар се характеризира с информационна асиметричност, която често влияе негативно върху застрахователя, а не върху потребителя, за разлика от условията на другите пазари; ролята на застрахователните посредници е важна, както от гледна точка на застрахователните дружества, за да представят по-добре техните продукти и услуги, така и от гледна точка на потребителите, за да бъдат по-добре информирани за спецификата на тези продукти и услуги; застрахователното посредничество е силно конкурентна дейност, характеризираща се с голяма динамика, зависимост от променящите се икономически и социални фактори, възникващи нови рискове и от постоянно усложняващите се законови регулации; на тази основа ефективното управление, и в частност финансовото управление на една застрахователна посредническа фирма и в частност брокер е с изключителна важност; в тази насока следва да се прилагат адекватни инструменти за задълбочен управленски финансов анализ, който да позволи да се преценява потенциалната проекция на всяка промяна във външните и вътрешните условия върху финансовото състояние и основно върху стойността на фирмата; целта е да се вземат своевременно ефективни управленски бизнес решения в стратегически и в тактически план; ефективното функциониране на застрахователните посредници е важно не само за самите застрахователни дружества, но и за обществото като цяло по отношение на управлението на неговите рискове.

Разгледаните условия и предпоставки логично водят до необходимостта от научно изследване с краен научноприложен резултат разработване на модел за управленски финансов анализ на работата на застрахователните посредници, в условията на променяща се среда и

динамични регулации, което от своя страна определя актуалността и значимостта на представения дисертационен труд.

Във въведението на дисертационния труд е обоснована актуалността на темата и са дефинирани точно и ясно обектът, предметът, целта и научноизследователските задачи.

Дисертационният труд е разработен на основата на **изследователската теза**, че ефективното управление на застрахователна посредническа фирма изисква изграждане на модел за управленски финансов анализ, който да е основан на концепцията за максимализация на фирмената стойност и да отразява, както традиционната консервативност на сектора, така и динамиката на финансово-икономическата среда и променящите се регулации.

За доказване или отхвърляне на научноизследователската теза са формулирани три хипотези.

При разработване на дисертационния труд и за постигане на целта, решаване на научноизследователските задачи и доказване на изследователската теза са използвани научно-изследователски подходи и методи като: структурен подход, процесен подход, системен подход, методите на индукцията и дедукцията, анализ и синтез, проучване на вторична информация, сравнителен анализ, статистически и иконометрични методи, графичен метод, ARIMAX модел за прогнозиране на динамични редове и други. Анализите се основават на богат емпиричен материал. Теоретична и методологическа основа на дисертационното изследване са трудовете на видни учени в областта на финансовия и застрахователния мениджмънт.

При разработване на дисертационния труд са използвани публични статистически данни за застрахователния пазар за периода 2007 – 2016 г., данни за събраните премии от голям български застрахователен брокер на седмична, месечна и годишна база за периода 2014-2018 г., информация от финансовите отчети на дружеството за периода 2006-2018 г. и статистически данни за важни външни фактори като ръст на БВП, инфлация, заетост, работна заплата и други.

В първа глава, на основата на критичен и сравнителен анализ, са изследвани теоретичните постановки, свързани със спецификите на пазара на застрахователни продукти. Изведени са функциите на застрахователните посредници и са анализирани ползите от дейността на застрахователните посредници в следните насоки: снижаване на трансакционните разходи, поради намаляването на броя на каналите и връзките, които клиенти и застрахователи биха поддържали помежду си при липса на застрахователни посредници; и намаляване на характерната за застрахователния пазар информационна асиметричност. Изследвана е еволюцията на застрахователните посредници в исторически план. Изведени са регулаторните аспекти на застрахователното посредничество в България. Анализирани са структурата на застрахователния пазар, като са разгледани различните категории субекти, характерни за него. Анализирани са

актуалните проблеми и предизвикателства на застрахователното посредничество в световен мащаб и в страната.

Авторът е извел извода, че основната тенденция на българския застрахователен пазар в периода на настоящото му развитие е свързана с постепенното увеличаване на дела на брокерите за сметка на застрахователните агенти и съответно на brutния премиен приход, реализиран от тях. В края на първа глава са формулирани пет задълбочени извода. Чрез първа глава е доказана първата изследователска хипотеза.

Втора глава изследва концепцията за управленския финансов анализ при застрахователните посреднически фирми. Авторът е извел извода, че управленският финансов анализ при застрахователните посредници трябва да се основава на модели за контрол на стойността на фирмата като за универсален критерий за всяко управленско решение следва да се приема ефекта, който това решение оказва върху стойността на фирмата. В резултат, основа на тези решения трябва да бъде управленски модел за измерване и оценка на стойността на фирмата като този тип модели могат да бъдат използвани не само при промяна на собствеността на фирмата, но и при нейното текущо управление. Изследвани са и са систематизирани научноприложните постановки, свързани с моделите за оценка на финансовата стойност на такъв тип дружества. Апробирани са и са сравнени различни групи модели за оценка на стойността и са направени изводи относно приложимостта им за целите на управленския финансов анализ като е използвана публична вторична информация за водещи застрахователни брокери. Анализирани са важните фактори, които влияят върху фирмената стойност, като структура на застрахователните премии и най-продаваните застраховки и е изведен извода, че за страната това са застраховките, свързани с автомобилите - „Гражданска отговорност“ и „Автокаска“. Приложен е инструментариума на коефициентния финансов анализ с цел изследване на влиянието на ключовите вътрешни фактори, влияещи на финансовото състояние на застрахователните брокери като капиталова структура, финансови лостове, модифициращи тяхното поведение и вътрешни практики. В края на втора глава са формулирани пет задълбочени извода. Чрез втора глава е доказана втората изследователска хипотеза.

В трета глава са изследвани статистическите данни на макро и микро ниво и са представени възможностите за тяхното прогнозиране. Приложен е ARIMAX модел за прогнозиране на динамичните редове, като неговите параметри са подбрани за всеки ред, така че да се максимализира описателната способност на модела и да се получи максимално правдоподобна прогноза. Направено е методологическо сравнение между моделите за оценка и контрол на фирмената стойност. Детайлизирано е тестването на моделите на свободните парични потоци като е изведен извода, че се оформят два основни бизнес варианта – бизнес, формиран изцяло от продажба на застраховки на корпоративни клиенти, и бизнес, насочен към клиенти на дребно. В резултат са разработени две основни групи модели на свободните парични потоци, с които са изчислени хипотетични стойности на

фирмата при всеки от двата бизнес варианта. Изследвано е оптималното съотношение между двата бизнес варианта и е направен извода, че максимална стойност на фирмата би се постигнала при равни тегла на двата източника на премиен приход. В края на трета глава са формулирани пет задълбочени извода. Чрез трета глава е доказана третата изследователска хипотеза.

В заключението на дисертационния труд, авторът е направил обобщение на получените научни и научноприложни резултати от дисертационното изследване и е дал препоръки за ефективното финансово управление на изследваното брокерско дружество.

Съдържанието на дисертационния труд напълно отговаря на неговата тема. Получените резултати показват, че поставените цел и научно-изследователски задачи са цялостно постигнати. Изследователската теза е доказана на основата на задълбочени емпирични анализи, основани на сериозен статистически инструментариум и респективно апробация на хипотезите.

Дисертационният труд се отличава с последователност и логичност на изложението. Авторът владее много добре терминологията по разглежданата проблематика. Използвал е подходящи инструменти за проучване и анализ и значителна база от емпирични данни. Направени са задълбочени проучвания и са дадени значими научноприложни предложения за прилагане на адекватни управленски модели за финансов анализ при дистрибуцията на застрахователни продукти и услуги в динамично променящата се пазарна и регулативна среда.

Обемът на дисертационния труд е оптимален, от гледна точка на цялостност и завършеност на научното изследване и от гледна точка на изискванията за дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор”.

Считам, че представеният дисертационен труд напълно отговаря на изискването на чл. 27, ал. 1 и ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.

Разработеният дисертационен труд е лично дело на автора, тъй като изследванията в сферата на разглежданата проблематика не са обект на масови научни разработки. Не са налице съмнения за плагиатство.

Авторефератът е разработен в обем от 37 страници. Представеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертационния труд на тема Управленски финансов анализ при дистрибуцията на застрахователните продукти и услуги в условията на динамична регулация, и включва задължителните научни и научно-приложни приноси и списък с научните публикации по темата.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд е с ясно изразени **научни и научно-приложни приноси**. Приемам формулираните от автора на дисертационния труд научни и научно-приложни приноси.

Като най-значими се открояват следните **научни приноси**:

- Изследвана е еволюцията, съвременните функции, предизвикателствата и различните категории застрахователни посредници на основата на сравнителен и критичен анализ на научните и научноприложни постановки на водещите автори в областта.
- Разработена е методика за управленски финансов анализ, която позволява моделиране, прогнозиране и съпоставяне на ползите от различните бизнес линии на застрахователното посредничество и включва традиционните и някои по-рядко прилагани във финансите методи. Предложената методика дава възможност за отчитане на външни и вътрешни за застрахователния брокер детерминанти на финансовото състояние.

Като най-значими се открояват следните **научно-приложни приноси**:

- Направен е задълбочен критичен анализ на нормативните регулации, свързани със застрахователната интермедиация в България и на тази основа са изведени проблемите, тенденциите и перспективите за развитие.
- Разработен е и апробиран управленски модел за финансов анализ с реални данни за едно от най-големите дружества на българския застрахователен пазар, като на тази основа са дадени препоръки с научноприложен характер за оптимизиране на съотношението между развиваните бизнес линии и на капиталовата структура на фирмата.

Така формулираните приноси приемам като значими за науката и практиката.

Научните и научно-приложните приноси в трудовете на кандидата могат да се отнесат към следните групи: доразвиване и дообогатяване на актуален научен проблем, свързан с необходимостта от прилагане на подходящи управленски модели за финансов анализ при дистрибуцията на застрахователни продукти и услуги в динамично променящата се пазарна и регулативна среда; доказване с нови средства на съществени нови страни на вече съществуващи научни проблеми, теории и методически подходи; създаване на нови методи; приноси за внедряване – методики, алгоритми и модели.

По темата на дисертационния труд авторът е представил общо 4 научни публикации, от които 1 научна студия в съавторство, 2 самостоятелни научни статии и 1 самостоятелен научен доклад. Представените научни публикации са на български език и са публикувани в научни издания в страната.

Николай Тодоров Здравков е участвал в следните научни форуми – единнадесета „Докторантска научна сесия“, 2018, Свищов с научна статия на тема „Анализ и оценка на фирмената стойност при мениджмънта на застрахователните брокерски фирми“; международна научна конференция „Интеграционни процеси в глобалната икономика“, СА „Д. А. Ценов“ с доклад на тема „Деривативните инструменти в управлението на риска и застраховането – видове, употреба, перспективи“, 2019, Свищов; четвърта международна научна и практическа интернет конференция „Финансова и кредитна система: проблеми и иновации“, 2019, с научен доклад на тема

„Current State and Prospects of the Insurance Intermediate in Europe and Bulgaria“, Одеса, Украйна; и дванадесета „Докторантска научна сесия“, 2019 с научна статия на тема „Управленски финансов анализ на застрахователните посреднически фирми – сравнителен анализ на модели на свободните парични потоци“, Свищов. От участията в научни форуми 3 са в страната и 1 в чужбина.

На тази основа Николай Тодоров Здравков отговаря на националните минимални изисквания за придобиване на ОНС Доктор по професионално направление 3.8. Икономика с постигнатите 35 точки от научни публикации при минимални изискуеми 30 точки.

Дисертационният труд на тема Управленски финансов анализ при дистрибуцията на застрахователните продукти и услуги в условията на динамична регулация, представлява напълно завършен научен труд и съдържа задълбочени изследвания на поставените проблеми.

IV. Въпроси по дисертационния труд.

Дисертационният труд отговаря напълно на изискванията за такъв вид научен труд.

Като бележки мога да посоча липсата на общи изводи в края на дисертационния труд, формулиране и подреждане на научноизследователските задачи, съобразно логиката и последователността на изложението на дисертационния труд по глави и прецизиране на броя и формулировката на изследователските хипотези, които във въведението на дисертационния труд са две, а в изложението по отделните глави са три.

Посочените бележки не намаляват актуалността и научната и научноприложна значимост на дисертационния труд.

Въпрос:

1. Как авторът вижда на този етап развитието на дигитализацията при застраховането?

Като препоръка и пожелание за бъдещата научно-изследователска работа на автора е продължаване на изследванията по настоящата актуална проблематика в насоките, които той сам е начертал в заключението на дисертационния си труд и публикуване на научноприложните резултати на дисертационния труд в научни издания в чужбина.

Направените анализи и дадените предложения в дисертационния труд са с висока научна и научноприложна стойност и значимост и ще представляват интерес за чуждестранните научни издания и научни форуми.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение.

Дисертационният труд и авторефератът към него на Николай Тодоров Здравков отговарят напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Р България, Правилника за неговото прилагане, Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, Свищов, 2018 г., и на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС Доктор по професионално направление 3.8. Икономика.

Давам положителна оценка на дисертационния труд на Николай Тодоров Здравков на тема Управленски финансов анализ при дистрибуцията на застрахователните продукти и услуги в условията на динамична регулация, и предлагам на уважаемите членове на научното жури, на Николай Тодоров Здравков да бъде присъдена образователна и научна степен „Доктор“ (по икономика) в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика и научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Изготвил становището: .

(проф. д.н. Ваня Банабакова)

07. 08. 2020 г.

Гр. Велико Търново